

ETNOLOGIJA IN SLOVENSKE POKRAJINE: GORENJSKA

Glavni sklepi posveta

Sklepe so na podlagi bistvenih vsebinskih prispevkov referentov in razpravljavcev ob diskusijah sestavili moderatorji posameznih sklopov: izredni prof. dr. Vito Hazler: Naravna in kulturna dediščina Gorenjske s povzetkom sklepov s prvega sklopa Zgodovinski in etnološki vidiki preučevanja pokrajin na Slovenskem; dr. Marija Klobčar: Pokrajinske in krajevne značilnosti kulture in identitete prebivalcev Gorenjske; mag. Tita Porenta: Projekti SED in Gorenjska; Saša Roškar: Predstavitve na Gorenjskem delujočih organizacij, ki se s svojimi programi povezujejo z etnološko stroko:

1. SED podpira aktivno vključevanje in predvsem zaposlovanje etnologov v dejavnostih zakonsko določenih varstvenih območij, kot so osrednji Triglavski narodni park, trije regijski parki (Regijski park Škocjanske jame, Notranjski regijski park in Kozjanski /regijski/ park) ter več deset krajinskih parkov (Krajinski park Goričko, Krajinski park Lahinja, Krajinski park Kolpa, Krajinski park Ljubljansko barje, Krajinski park Logarska dolina, Krajinski park Strunjan in druga), in sicer za tista področja varstva in interpretacije dediščine, ki so povezana z delovanjem človeka in njegovim življenjem na omenjenih zavarovanih območjih.
2. SED odločno zavrača uporabo zakonsko (Zakon o varstvu kulturne dediščine, Ur. l. RS, št. 16/2008) določenih izrazov »živa dediščina« in »živa mojstrovina«, ker sta nesmiselna, neuporabna in v določenih okoliščinah nepotrebno komična. SED namesto njiju predlaga uvedbo enotnega izraza »nesnovna dediščina«, kar je povsem usklajeno z Unescovo konvencijo iz leta 2003 in s tem, kar poznajo tudi vsi sosednji narodi, na primer Hrvati, ki so že leta 2005 uvedli prve registracije nesnovne kulturne dediščine. Ta zahtevek je utemeljen še toliko bolj, ker je leta 2005 skupina etnologov pripravila knjigo z naslovom *Nesnovna kulturna dediščina*, ki sta jo finančno podprla Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije in Mobitel, d. d., izdal pa Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije.
3. SED tudi v prihodnje podpira interdisciplinarno delovanje zaposlenih v vseh republiških in občinskih varstvenih ustanovah, v vseh raziskovalnih ustanovah in načeloma v vseh projektih, kjer so v ospredju delovanje človeka, njegov način življenja, raziskave preteklosti in sodobnosti in človekov odnos do naravne in kulturne dediščine.
4. SED odločno nasprotuje zakonsko (Zakon o varstvu kulturne dediščine, Ur. l. RS, št. 16/2008) določenemu izrazu »kulturne vrednot«, ki je ekvivalent prav tako neustreznega zakonsko (Zakon o ohranjanju narave, Ur. l. RS, št. 96/2004) določenega izraza »naravne vrednote«. Namesto izraza »kulturne vrednote« predlaga (če je že treba) izraz »kulturne vrednosti«, ker vsak objekt kulturne dediščine vsebuje vrednosti (prostorske, časovne, likovne, socialne, strukturne, funkcionalne itd.) in nikakor ne more vsebovati »vrednot«, ki so izrazito človeška psihofizična kategorija presojanja okolice.
5. SED podpira ponovno združitev dejavnosti varstva naravne in kulturne dediščine pod enotno varstveno ustanovo, saj je dosedanje ločeno petnajstletno delovanje poleg siceršnjih uspehov pripeljalo do vrste strokovnih podvajanj, neskladij in predvsem nepotrebne nerazumevanja varstvenih usmeritev v javnosti.
6. SED se zavzema za zmanjšanje ali popolno ukinitve ločenega izdajanja t. i. »kulturnovarstvenih« in »naravovarstvenih« soglasij ter soglasij javnih zavodov, ki upravljajo s zavarovanimi območji – parki. V prihodnje naj se izda le eno enotno soglasje oziroma mnenje, ki ga posreduje zgolj enotna javna služba s področja varstva naravne in kulturne dediščine.
7. SED odločno podpira delo varstvenih ustanov s čim manj birokratskih rokovanj in ponovno uveljavitev strokovnih načel pred zapletenimi pravnimi interpretacijami vseh uradnih postopkov v zvezi z varovanjem naravne in kulturne dediščine.
8. SED se odločno zavzema za raziskovanje vseh vrst in oblik regionalnih študij.
9. SED podpira raziskovanje kulturne in naravne dediščine in se zavzema za strokovno nesporno interpretacijo dediščine v javnosti, še zlasti na področju turizma, izobraževanja in posebnih oblik gospodarskega in kulturnega življenja.
10. SED podpira delovanje in širitev domoznanskih oddelkov krajevnih, občinskih, osrednjih in vseh drugih izobraževalnih knjižnic in predvsem njihovo usmeritev v zbiranje pisnega in slikovnega gradiva kot pomembnega člana naše kulturne dediščine.
11. SED podpira dostopnost in javnosti odprto delovanje vseh tistih javnih varstvenih in raziskovalnih ustanov, ki so kakorkoli in kadarkoli financirane iz javnih sredstev.
12. SED podpira mentorsko delo etnologov, zaposlenih v javnih varstvenih in raziskovalnih ustanovah za potrebe delovanja po Zakonu o društvi organiziranih ljubiteljskih in strokovnih združenj.
13. SED podpira oblikovanje zakonsko že začrtanih pokrajin (npr. Zakon o ohranjanju narave, Ur. l. RS, št. 96/2004), vendar zgolj ob upoštevanju in razumevanju zgodovinsko in etnološko, dialektološko in drugače dokazljivih pokrajinskih enot, kot so Štajersko, Koroško, Prekmurje, Gorenjsko, Dolenjsko, Notranjsko, Bela krajina, Primorje in Primorsko.
14. SED podpira krepitev in razvoj narodno-zabavne glasbe, ki je eden največjih glasnikov naše kulture doma in po svetu.
15. SED podpira ohranjanje spomina na slovensko preteklo in polpreteklo zgodovino in ohranjanje ključnih sestavin kulturne in naravne dediščine teh časovnih obdobj.

* Dr. Vito Hazler, doktor etnologije, izredni profesor za področje etnologije, predstojnik Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 1000 Ljubljana, Zavetiška 5, E-naslov: vito.hazler@gmail.com; dr. Marija Klobčar, prof. slov. jezika s književnostjo, dr. etnologije, višja znanstvena sodelavka, Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU, 1000 Ljubljana, Novi trg 2, E-naslov: marija.klobcar@zrc-sazu.si; mag. Tita Porenta, prof. zgod. in univ. dipl. etnol., muzejska svetovalka, Muzeji radovljiske občine – Mestni muzej Radovljica, 4240 Radovljica, Linhartov trg 1, E-naslov: titaporenta@gmail.com; Saša Roškar, univ. dipl. etnol. in kult. antrop., konservatorica, ZVKDS OE Kranj, 4000 Kranj, Tomšičeva 7, E-naslov: sasa.roskar@zvkd.si

16. SED odločno nasprotuje radikalnim »razvojnim prenovam« in vsem tistim »prenovam« kulturne dediščine, ki jo devastirajo na račun zakonsko določenih zahtev po posodabljanju in vgrajevanju vsemogočih varnostnih naprav, dvigal, zaščitnih opažev in drugih novodobnih sestavin dediščine, ki kakorkoli izničujejo njen kulturni, estetski, likovni, socialni, časovni in še kakšen drug pomen.
17. SED podpira zbiranje domoznanskega gradiva in vključevanje etnološke tematike v domoznanske zbirke.
18. Temu ustrezno SED podpira tudi zbiranje življenjskih zgodb, v Muzeju Jesenice vključeno v terensko delo. Objavljanje

- takšnih zgodb, objavljenih v zbirki *Kako so živeli*, ustvarja pomembno podlago lokalne identitete.
19. SED se zaveda pomena lokalnih glasil, kot je glasilo Kovaškega muzeja Kropa, za lokalno prepoznavnost in raziskovanje zgodovine te dejavnosti, zato je treba tem prizadevanjem v prihodnje nameniti še večji poudarek.
 20. SED se odločno zavzema za večje povezovanje in sodelovanje državnih, javnih in raziskovalnih ustanov z nevladnimi organizacijami.

FOTOGRAFIJA STOJANA KERBLERJA V ETNOLOŠKEM KONTEKSTU

Rdeča nit enega od spremljevalnih dogodkov letošnjih Dnevov etnografskega filma, tj. etnološkega večera, je bila fotografija Stojana Kerblerja v etnološkem kontekstu. Pogled nanjo sta predstavila fotograf sam ter avtorica pričujočega prispevka. Slednja se je o avtorjevih znamenitih Haložanih (Nagrada Prešernovega sklada 1979) razpisala v prejšnji številka *Glasnika SED*, zato tokrat posveča besedo še drugim serijam fotografij.

Koline so etnološko izjemno zanimiv ciklus, ki si je priboril priznano mesto med svetovno fotografsko elito in v katerem je avtor z minimalnimi sredstvi dosegel maksimalno pripovednost. Kerbler poudarja, da vse, kar ga zanima, to, kar dobro pozna, vedno fotografira za svojo dušo; ljudje te morajo sprejeti, vsak fotograf pa si mora izdelati svoj likovni jezik. In kakšna je likovna govorica njegovih Kolin? V obliki neposrednosti in univerzalnosti govorice nas presune z globoko sporočilnostjo. »Gre pravzaprav za fotokroniko enega samega, tudi v drugih slovenskih ruralnih okoljih že od davnine znanega obreda, tradicionalno povezanega z enim izmed letnih časov,« v monografiji *Ljudje* (2003) ugotavlja Milan Pajk. Zakol živali je bil torej že od nekdaj obredno dejanje, ki zagotavlja eksistenco. V Kolinah se humanistična usmerjenost prejšnjih sklopov spremeni v prikaz boja za obstanek, globoko zasidranega v človeku in njegovi zgodovinski preteklosti.

V današnjem času in svetu, ko smo se zelo odtujili od neposrednega stika z dilemo obstoja in se z umiranjem ljudi in živali skoraj ne srečujemo več, pa Kerblerjeva dela v nas znova prebudijo elementarna občutja. Ena od najznačilnejših karakteristik tega ciklusa je prav ambivalenca (napetost – umiritev; minljivost – večnost). Slednja je na simbolni ravni morda najlepše razvidna s fotografije Koline (1977). Dve postelji sta dva svetova, starčevski, ki umira, in otroški, pred katerim je vsa prihodnost. Med njima je praznina. Vsi prisostvujejo žrtvenemu obredju, ki zagotavlja obilje. Starca sta se sključila sama vase, otroci zvedavo opazujejo, vsi pa so ujeti v sklenjen krog življenja.

Temeljno delo o pustnih likih je še vedno monografija *Maske slovenskih pokrajin* izpod peresa Nika Kureta. Upoštevajoč dejstvo, da so Kerblerjevi posnetki kurentovanj nastajali štiri de-

setletja (1966–2005) in odražajo vse spremembe v njegovem fotografskem razvoju, bi jih težko združili v enovit ciklus. Kot že v prejšnjih, se tudi v tokratnem, nekoliko vedrejšem ciklusu Kurenti mojstrova kakovost podob, okronana z odlično likovno kompozicijo in s prefinjenim prikazom avtorjevega razumevanja izbranega motiva, razkrije v obliki etnološko dragocenega dokumenta.

Fotografije Stojana Kerblerja, za katere je od osemdesetih let 20. stoletja vedno bolj uporabljal tudi barvne filme, izkazujejo ne le preobrazbe samega kurentovanja, pač pa tudi avtorjev odnos do novodobnega izrojenega mestnega kurenta. V estetsko dovršenih kompozicijah, ki jih obvladuje mehko valovanje dolgodlakih kožuhov, je čutiti močno sled fotografove ironije.

Sledi serija fotografij, naslovljena Dvorišča. Tudi ta temelji na mojstrovni potrebi, da dokumentira svet na »domačem dvorišču«, na katerem odkriva bogastvo hitro spreminjajočega se starega mestnega jedra Ptuja in nekakšno praznino oziroma odsotnost človeka. A tudi po Dvoriščih njegovo oko ne počije na lovori-kah, pač pa nadaljuje fotografsko dokumentiranje Ptuja in Ptuj-ske Gore, ki vodi v ciklus Prostori (2011). Po njih se sprehaja z mislijo, kako hitro se spreminjajo podobe znanih prostorov.

Naj prostor, namenjen pričujočemu prispevku, končam z besedami Toneta Pavčka:

Vse te fotografije so slike iz življenja in poezije. Gledaš, piješ, se omamljaš in rečeš: kako je to življenje veliko in kako ga lahko nekakšen majhen aparat ulovi in zaznamuje za večnost. Res: to je zato, ker je za vsem človeško in božje oko. Ti obrazi so iz Miška, Voranca, Cankarja in spet in spet iz Stojana! Hvala – kako majhna beseda za tako veliko delo.

* Sandra Jazbec, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., doktorska študentka na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 1000 Ljubljana, Celovška 181, E-naslov: sandrantropologinja@gmail.com